

واثرگان جنسیتی در

حقوق برابریت بین الملل

مؤلفین:

محمد رضا دهشیری، لیلا فقیه

ویراستار:

خادم علی تهذیبی

نشر ترخون

سرشناسه :

محمد رضا دهشیری، لیلا فقیه لو

Mohammad Reza Dehshiri, Leila Faghihloo

واژگان جنسیتی در حقوق و سیاست بین الملل

خادم علی تهذیبی

عنوان:

ویراستار:

مشخصات نشر :

نشر ترخون، ۱۳۹۷ تهران

مشخصات ظاهری :

۱۸۸ صفحه

شابک:

۹۷۸-۶۰۰-۸۸۷۳-۹۸-۳

تیراژ:

۱۰۰۰ جلد

نشانی ساختمان مرکز :

تهران - بان پاسداران بهارستان ۱۰ - خیابان مریم - ساختمان مریم - پلاک ۷ واحد ۱۱

کد پستی:

۱۹۵۸۱۶۶۵

نوبت چاپ:

اول

تاریخ چاپ:

بهار ۱۳۸۸

واژگان جنسیتی در حقوق و سیاست بین الملل

مؤلفین: محمد رضا دهشیری، لیلا فقیه لو

ویراستار: خادم علی تهذیبی

ناشر: ترخون

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۸

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۳۵۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۷۳-۹۸-۳



کلیه حقوق قانونی و شرعی برای مؤلف محفوظ است. تکثیر تمامی یا قسمتی از این اثر به صورت حروفچینی، چاپ مجدد، چاپ افست، پلای کپی، فتوکپی و انواع دیگر چاپ ممنوع است. این اثر مشمول قانون حمایت مولفان، مصنفان و هنرمندان مصوب سال ۱۳۴۸ است. هر کس تمامی یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر، نشر و مولفان، پخش یا عرضه کند، مورد پیگرد قانونی قرار می گیرد.

۶.....	اختصارات
۷.....	مقدمه

الف

۱۰.....	آموزش جنسیتی
۱۲.....	اثبات جنسیتی
۱۴.....	ارزیابی اثبات جنسیتی
۱۷.....	اقدامات سنتی ضرر
۲۷.....	اکوفمینیسیم
۲۸.....	انصاف و برابری جنسیتی
۳۴.....	انقلاب جنسی

ب

۳۶.....	برنامه برابری جنسیتی
۳۷.....	برنامه ریزی جنسیتی
۳۹.....	بودجه بندی جنسیت محور

ت

۴۵.....	تبعیض جنسیتی
۴۷.....	تبعیض مثبت
۵۰.....	تحلیل جنسیتی
۵۵.....	تعصب جنسیتی
۵۷.....	تقسیم کار جنسیتی

۵۹.....	توانمندسازی زنان
۶۲.....	توانمندسازی اجتماعی
۶۳.....	توانمندسازی آموزشی
۶۴.....	توانمندسازی اقتصادی
۶۵.....	توانمندسازی سیاسی
۶۷.....	توانمندسازی روانشناختی

ج

۶۸.....	جریان سازی جسیته
۷۲.....	جنس و جنسیت

ح

۷۸.....	حسابرسی جنسیتی
۸۲.....	حساسیت جنسیتی
۸۵.....	حقوق جنسی و بهداشت باروری
۹۲.....	حقوق جنسی
۹۶.....	حقوق زنان

خ

۹۹.....	خشونت جنسیتی
---------	--------------

د

۱۰۴.....	داده های تفکیک شده ی جنسیتی
۱۰۴.....	آمار جنسیتی
۱۰۷.....	دیدگاه جنسیتی

ر

روابط جنسیتی ۱۰۸

ز

"زنان در توسعه"، "جنسیت و توسعه" ۱۱۰

س

سازوکار ملی زنان ۱۱۸

ش

شاخص توانمند سازی جنسیتی ۱۲۴

شاخص توسعه جنسیتی ۱۲۶

شکاف جنسیتی ۱۲۸

شاخص جهانی شکاف جنسیتی ۱۲۸

شکاف جنسیتی در دستمزد ۱۳۰

ع

عدالت جنسیتی ۱۳۳

ف

فمینیسم ۱۳۸

فمینیسم اگزستانسیالیستی (اصالت وجود) ۱۴۰

فمینیسم پست مدرن ۱۴۲

فمینیسم رادیکال ۱۴۴

فمینیسم روانکاوانه ۱۴۶

- ۱۴۷.....فمینیسم زیست شناختی
- ۱۴۸.....فمینیسم سوسیالیستی
- ۱۵۰.....فمینیسم سیاه
- ۱۵۲.....فمینیسم لیبرال
- ۱۵۴.....فمینیسم مارکسیستی

ق

- ۱۵۶.....قشر بندی جنسیتی

ک

- ۱۵۷.....کارت امتیاز جنسیتی
- ۱۵۹.....کلیشه های جنسیتی
- ۱۶۲.....کمیته محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان
- ۱۶۳.....کمیسئون مقام زن
- ۱۶۴.....کنوانسیون حقوق سیاسی زنان
- ۱۶۵.....کنوانسیون رفع تمام اشکال تبعیض علیه زنان
- ۱۶۷.....کوری جنسیتی

گ

- ۱۶۸.....گروه های جنسیت محور

م

- ۱۷۱.....مطالعات زنان

ن

- ۱۷۴.....نقش های جنسیتی

- ۱۷۷..... نهاد زنان ملل متحد
- ۱۷۸..... نیازهای جنسیتی

- ۱۸۱..... هنجارهای جنسیتی
- ۱۸۳..... هویت جنسیتی
- ۱۸۵..... Womyn
- ۱۸۶..... فهرست رنگان

مقدمه

یکی از مسائل عمده در عرصه حقوق و سیاست بین الملل شناخت واژگان مرتبط با مباحث جنسیتی است. این مهم پس از طرح مباحث مکتب فمینیسم در چارچوب مناظره خردگرایان و بازتاب گرایان اهمیت مضاعف یافته است. بازتاب گرایان معتقدند که نقش زنان در جامعه بر ساخته می شود و جایگاه فعلی آنان تحت تاثیر نگاه مسلط مردسالار در اندیشه خردگرایان یعنی سیاست علیا قرار دارد که جایگاه فرادست را به مردان به ویژه در امور امنیتی و سیاسی می سپرد و حداکثر نقشی که برای بانوان قائل است فعالیت در عرصه سیاست های سفلی است.

واقعیت آن است که زنان با اتکا به پایگاه اجتماعی خود نقش های قابل توجهی را به منصف ظهور رسانده اند و مبارزات گسترده ای را برای تحقق عدالت جنسیتی انجام داده اند. نتیجه این مبارزات، دستیابی آن ها به بسیاری از حقوق و امتیازاتی است که تا قبل از قرن بیستم تصور آن را نیز نمی کردند. هرچند طغیان نظریه برابری حقوقی زن و مرد، اولین بار در قرن هفدهم و در عصر روشنگری توسط عده ای از نظریه پردازان مطرح شد، اما وقوع انقلاب صنعتی در قرن هجدهم و به دنبال آن انقلابات بورژوازی-کراتیک مانند انقلاب کبیر فرانسه، زمینه ساز پیدایش جنبش فراگیر جانبداری از حقوق زنان رسوخ به «فمینیسم» گردید. این جنبش که از آغاز هدف خود را در تغییر ساختارهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مبتنی بر تبعیض جنسیتی علیه زنان قرار داده بود، در طول حیات خود سه موج را پشت سر گذاشته است. موج اول که از قرن نوزدهم شروع و تا جنگ جهانی دوم ادامه یافت، توانست به دستاوردهای مهمی همچون: تقدم انسانیت بر جنسیت، آموزش و کارآموزی زنان، اصلاح قوانین اجتماعی، نفع زنان، حق برابری زنان با مردان برای متارکه و طلاق قانونی، حق رای سیاسی برای زنان دست یابد. در موج دوم که به شدت تحت تاثیر اوضاع فکری اروپای بعد از جنگ دوم جهانی قرار داشت، فمینیسم در قالب نوینی ظهور یافت. در این موج، مبارزات فکری زنان برای رسیدن به برابری کامل حقوقی تداوم یافت و دستاوردهای نسبتاً قابل توجهی در پی داشت. جدایی روابط زنسویی، خانوادگی، دستیابی زنان به حق انتخاب برای سقط جنین و یا تولد فرزند، ایجاد موسسات اجتماعی و مطبوعات زنانه، افزایش توان سیاسی-اقتصادی زنان و حضور چشمگیرتر آنها در عرصه های سیاسی و اجتماعی، در زمره مهم ترین این دستاوردها بود. در یک بیان کلی، با تغییر نظم جهانی از نظم داخلی به نظم بین المللی پس از جنگ جهانی دوم، دولتها به این نتیجه رسیدند که اگر قرار باشد صلح ایجاد شود باید در زمینه اجتماعی و فرهنگی نیز اقدامات لازم انجام شود. لذا کمیسیون اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و سپس در زیرمجموعه آن کمیسیون مقام زن را ایجاد نمودند. در این کمیسیون به وضعیت زنان در عرصه جهانی پرداختند و چنین نتیجه گرفتند که بدون بهبود وضعیت زنان صلح ایجاد نخواهد شد. کمیسیون حقوق بشر و سپس شورای حقوق بشر نیز شکل گرفت. با وجود این، افراط گرایی هایی که در موج دوم صورت گرفت، سبب شد تا از اوایل دهه

۱۹۹۰ موج سوم فمینیسم آغاز شود که بر نقش های سنتی نهاد خانواده و احیای نقش مادری اشاره و تاکید بیشتری داشت. فمینیست های مدرن در موج سوم سعی می کنند با ظاهری زنانه و رفتاری ظریف، تمایز خود از مردان را نشان دهند.

در فرایند تحول تدریجی نقش زنان در غرب، دامنه تحولات صورت گرفته در حوزه مسائل زنان همراه با دیگر مظاهر تمدن غربی به تدریج به کشورهای دیگر از جمله ایران نیز سرایت نمود. در ایران نیز تا قبل از انقلاب مشروطیت جامعه کاملاً مردسالار بود به گونه ای که زنان داعیه برابری حقوقی با مردان را نداشتند. ولی بعد از مشروطه به تدریج زنان با استفاده از مفاهیم اولیه فمینیستی - انستند دستاوردهای مهمی از جمله حق بر آموزش را به دست آوردند و این دستاوردها به مرور زمان افزایش یافت. در دوران بعد از انقلاب اسلامی در ایران، طرفداران نظریه فمینیسم به دو دسته نسیم می شوند که یک دسته، تحت تاثیر اندیشه فمینیسم جهانی قرار دارند و دسته دوم، از اندیشه های فمپ، م جهانی و اندیشه برابر طلبی زن اسلامی نشأت گرفته اند و به فمینیست های اسلامی معروفند. با ظهور فمینیست های اسلامی در دهه ۱۹۹۰ و برآمدن موج سوم فمینیسم به طور همزمان جنبش زنان در ایران با تحرک بیشتری در جهت کاهش شکاف جنسیتی گام بر می دارد. ضرورت تحول هویت حقیقی زنان متناسب با شان دینی و فرهنگی آنان از محوری ترین موضوعات جامعه به شمار می رود. منحصر شدن فعالیت های زنان به فعالیت های خانگی سبب می شود که نیمی از جامعه زنان با تمام قوا در مسیر بالندگی اجتماعی و رشد اقتصادی گام بردارد. در فرایند اجتماعی شدن افراد می آموزند که برخی از رفتارها زنانه و برخی دیگر مردانه هستند و در آغاز همین فرآیند است که افراد برای ورود به بخش های مختلف و حضور در عرصه عمومی، محدود و یا تشویق می شوند. نگاه به تحولات به وجود آمده، نشان از آن دارد که جامعه ایران نسبت به یک قرن پیش، پیشرفت های چشمگیری را در زمینه استفاده از ظرفیت های زنان شاهد بوده است. امروزه زنان نسبت به گذشته، حقوق و امتیازات بیشتری برخوردار شده اند و حضور آنان در عرصه های اجتماع آشکارتر و گسترده تر و از جهت کمی، رشد قابل ملاحظه ای یافته است، به گونه ای که سطح سواد زنان افزایش یافته و تعداد زنان و دختران تحصیلکرده در دانشگاه ها نیز بطور چشمگیری افزایش یافته است، هرچند در برخی از حوزه ها نابرابری اجتماعی و تبعیض کمابیش یافت می شود. مهیا نمودن بسترهای لازم برای حضور فعال زنان در عرصه های گوناگون اعم از سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در کنار جهت گیری های جنسیتی، سال های طولانی، زنان را از شکوفایی استعداد و بهره گیری از ظرفیت هایشان دور نگاه داشت. در این رهگذر، بحث توانمندسازی زنان باید بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد تا ضمن آگاهی بخشی در خصوص توانمندی های زنان، آنان را در پی بردن به اهمیت نقش و حضورشان در خانواده و جامعه، یاری رسانند. در این اثر تلاش شده حتی الامکان از اینکه اثر حاضر شائبه فمینیستی پیدا کند پرهیز شود و دیدگاه بومی در مورد برخی واژگان ارائه و تبیین شود.

آنچه پیش روی خوانندگان گرامی قرار دارد حاصل سه سال مطالعه مستمر پژوهشی در حوزه زنان است. نگارندگان در جریان برگزاری کارگاههای آموزشی دانشکده روابط بین الملل در سال های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ با عنوان "راهکارهای علمی و عملی حضور زنان در مجامع بین المللی" با همکاری مرکز امور زنان و خانواده ریاست جمهوری به خلا تحقیقاتی در باره تشریح علمی واژگان سیاسی و حقوقی مربوط به زنان در عرصه بین المللی پی بردند. لذا در صدد برآمدند تا با تدوین "فرهنگ نامه توصیفی واژگان جنسیتی" با رویکردی سیاسی-حقوقی و با هدف تبیین ابعاد و جنبه های نظری و کاربردی واژگان مزبور این سرفصل مهم آموزشی و پژوهشی را تکمیل نمایند. به رغم این که تاکنون چندین کتاب و فرهنگ واژگان در حوزه زنان نگاشته شده است لیکن کتابهای موجود با رویکرد اجتماعی و بیشتر به صورت تعریف مختصر واژگانی به رشته تحریر درآمده است. لذا کتاب حاضر تلاش دارد ضمن تعریف تفصیلی و تشریحی واژگان جنسیتی و با تاکید بر زمینه های واژگان دارای ابعاد و صبغه سیاسی و حقوقی و دارای کاربرد در عرصه بین المللی به ارائه تعریفی جامع از اصطلاحات بین المللی در حوزه زنان مبادرت نماید. امید آنکه اثر حاضر به عنوان تلاشی مساعده خواننده به بخشی از نیازهای جامعه دانش پژوه کشور در زمینه شناخت دقیق و ژرفانگری پیرامون معانی و ماهیم جنسیتی پاسخ گوید و مورد بهره برداری دانشجویان علوم سیاسی و روابط بین الملل قرار گیرد.

بسم الله التوفیق و علیه التکلان

دکتر محمد رضا دهشیری

دانشیار علمی سیاسی دانشکده روابط بین الملل

لیلا فاضل

دانش اموزخته کارشناسی ارشد دیپلماسی و روابط بین المللی دانشکده

روابط بین الملل